

جایگاه اشتغال دانش‌آموختگان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و

کاردانش در شهر شیراز

سید محمدحسین حسینی *

دکتر عباس صدری **

معصومه مطور ***

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی جایگاه اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در شهر شیراز انجام گرفت. روش تحقیق، روش توصیفی - پیمایشی بود. در این پژوهش نمونه‌ای ۳۷۰ نفره با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی و با بهره‌گیری از جدول تعیین حجم نمونه کرسی و مورگان انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد که روایی آن از طریق روایی محتوایی و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ برآورد شد. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی، نمودار و درصد) و آزمون‌های استنباطی (χ^2 و کلموگروف اسمیرنوف) استفاده شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که فقط ۸.۱۱ درصد از دانش‌آموختگان با مدرک دیپلم، در مشاغل فردی، به صورت قراردادی و تمام وقت مشغول شده‌اند. اکثر دانش‌آموختگان رضایت شغلی کمی دارند، بین شغل و رشته تحصیلی اکثر دانش‌آموختگان تناسبی وجود ندارد، درآمد اکثر دانش‌آموختگان ۲۰۱ هزار تومان به بالاست، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در حد کم به نیازهای شغلی افراد پاسخگو هستند و مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها کاربردی در شغل دانش‌آموختگان ندارد و برای انجام وظایف شغلی اصلاً کافی نیستند. نتیجه اینکه، در شرایط فعلی ارتباطی بین آموزش‌های رسمی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش با اشتغال وجود ندارد.

واژگان کلیدی: اشتغال، آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای، آموزش‌های مهارتی کار و دانش، شهر شیراز.

---

* دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه خوارزمی (تربیت معلم تهران) و کارشناس پژوهشی پژوهشگاه

مطالعات آموزش و پرورش

** عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

*** کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی دانشگاه خوارزمی (تربیت معلم تهران)

تاریخ دریافت: ۹۰/۴/۸ تاریخ پذیرش: ۹۱/۴/۱۲

مقدمه

تأمل در مفهوم و رسالت آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در نگاهی ملی و بین‌المللی و تعمق در وضعیت فارغ‌التحصیلان این آموزش‌ها در نظام آموزش متوسطه کشور، از تعارضی اساسی و آسبیدی جدی حکایت دارد. به بیانی دقیق‌تر، در نگاهی ملی، تعریف آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به آموزش‌های مهیاکننده شرایط و موجبات ایجاد مهارت‌های لازم و ارتقاء دانش افراد و به فعالیت درآوردن استعدادهای نهفته آنان، آماده کردن افراد برای احراز شغل، حرفه و کسب و کار و یا افزایش کارایی، توانایی و مهارت آنان برای انجام کارها (کلیات نظام جدید آموزش متوسطه، ۱۳۷۳، دبیرخانه شورای عالی هماهنگی فنی و حرفه‌ای، ۱۳۶۸) و ترسیم اهدافی چون «اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و پرورش ملکات و صفات اخلاقی، بینش سیاسی و اجتماعی، شناخت بهتر استعداد و علایق دانش‌آموزان و ایجاد زمینه مناسب برای هدایت آنها به سمت اشتغال مفید و احراز آمادگی نسبی برای ادامه تحصیل در رشته‌های علمی و کاربردی (فناوری)» (ملکی، ۱۳۷۹) برای آنان و در نگاهی جهانی، ترسیم رسالتی مانند «تحقق اهداف فرهنگی صلح، توسعه پایدار مبتنی بر محیط زیست سالم و همبستگی اجتماعی و شهروندی اجتماعی و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه در عصر حاضر متناسب با چالش‌های پیش روی آن مانند انفجار دانش، اطلاعات و انقلاب فناوری اطلاعاتی و...» (دومین کنگره جهانی آموزش فنی و حرفه‌ای، ۱۹۹۹)، نقشی چون کمک به کاهش فقر، افزایش امنیت غذایی و ارتقاء انسجام اجتماعی، ارتقاء مهارت و توانایی و ظرفیت‌های فنی و بین فردی افراد، بهبود ارتباط بین آموزش و دنیای کار (یونسکو^۱، ۲۰۱۲)، کمک به «رشد حرفه‌ای برای آینده» از قبیل کمک به افراد در پیدا کردن شغل، کمک به رقابتی شدن مشاغل در استرالیا و کمک به موفقیت جوامع از طریق مهیا کردن آموزش‌های با کیفیت بالا و ایجاد فرصت‌های یادگیری برای نیروی کار (هنری^۲، ۲۰۰۴)، کمک به رفاه شغلی افراد به دلیل نیاز اکثر

---

1. UNESCO
2. Henry, John

شاغلان به آموزش (انجمن استرالیایی خدمات اجتماعی^۱، ۲۰۰۷) و همچنین ارتقاء درآمدهای افراد شرکت‌کننده در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (کارمل، مارک و نگوین^۲، ۲۰۰۹) ایجاب می‌کند که این آموزش‌ها از جایگاه و وضعیت مناسبی در نظام آموزشی کشور برخوردار بوده و برون‌دادهای آنها، کارآیی و اثربخشی بالایی داشته باشند. اما بر اساس یافته‌های پژوهشی به نظر می‌رسد که فارغ‌التحصیلان این آموزش‌ها وضعیتی همسو با اهداف قصد شده ندارند، به نحوی که حسن‌پور (۱۳۸۰) نتیجه می‌گیرد که نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان ۱۶.۲ درصد است، اکرامی (۱۳۸۰) خاطر نشان می‌سازد که نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان برابر با ۲۱.۲ درصد و میزان رضایت از شغل و رضایت از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای پایین و کم است، امیری (۱۳۸۳) تأیید می‌کند که ۵۶ درصد فارغ‌التحصیلان در مشاغل غیرمرتبط شاغل‌اند، باقری‌چرخ (۱۳۸۲) مشکل اولویت‌دار فارغ‌التحصیلان را عدم ارتباط بین رشته تحصیلی و شغل و کافی نبودن حقوق می‌داند، لرستانی (۱۳۸۱) نتیجه می‌گیرد که عدم تناسب رشته‌های تحصیلی دختران با بازار کار، جذب فراوان دختران به آموزش‌های کار و دانش و بدون معیار بودن آموزش‌ها موجب عدم اشتغال دختران و گرایش آنها به سمت مدارج تحصیلی بالاتر شده است، به علت نبود شغل مرتبط با رشته، ۵۴.۳ درصد فارغ‌التحصیلان در مشاغل غیرمرتبط مشغول‌اند، بین آموزش‌های کاردانش و نیازهای بازارکار تناسبی وجود نداشته و به دلیل عدم رعایت استانداردهای لازم، آموزش‌های کاردانش به سمت آموزش‌های نظری سوق یافته‌اند، از نظر میرهادی (۱۳۸۰) بین داشتن دیپلم کاردانش و به دست آوردن شغل مرتبط با رشته و همچنین بین آموزش‌های فنی دریافت شده و نوع شغل فارغ‌التحصیلان ارتباطی وجود ندارد.

وجود چشم‌اندازی مبهم از تحقق اهداف و رسالت آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش و متأثر بودن نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان این آموزش‌ها از بستر اجتماعی، اقتصادی، تولیدی و فرهنگی از یک طرف و ارزش و اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چون نقش این آموزش‌ها توسعه پایدار، در رشد منش و

---

1. the Australian Council of Social Service
2. Karmel, Tom; Mark, Kevin; Nguyen, Nhi

شخصیت افراد و تقویت توانایی‌های درک و فهم، اظهار وجود و سازگاری آنها با محیط‌های گوناگون (یونسکو به نقل از عبدالغنی زاده، ۱۳۷۴)، کاهش فاصله طبقات اجتماعی از طریق اشتغال افراد جامعه و بالا رفتن توان تولید اجتماعی، کاهش نابرابری‌های بین کار ی‌دی و فکری از طریق همراه نمودن این فعالیت‌ها با هم (کاردان، ۱۳۸۰) و پرورش دو نوع حس مسئولیت نسبت به خود و دیگران تا بر اساس آن به هویت خود شکل بدهند و در حق دیگران ستم و ظلم نکرده و حقوق آنها را رعایت کنند و حس مسئولیت نسبت به طبیعت و اشیاء، تا بر اساس آن از تضييع و اسراف در طبیعت خودداری و اشیاء را در حد نیاز و حوائج خود استفاده کنند (باقری، ۱۳۸۰) از طرف دیگر، سبب شد تا این پژوهش طی سؤالات زیر به بررسی جایگاه اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در شهر شیراز بپردازد:

میزان اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چقدر است؟

شرایط اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چیست؟

میزان رضایت از شغل دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چقدر است؟

تناسب شغل و رشته تحصیلی دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش فارغ‌التحصیلان شاغل چقدر است؟

میزان درآمد افراد شاغل چقدر است؟

پاسخگویی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به نیازهای شغلی افراد چقدر است؟

کاربرد مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به وسیله دانش‌آموختگان در شغل خود چقدر است؟

مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان برای انجام وظایف شغلی افراد تا چه حد کافی بوده است؟

روش پژوهش

برای پاسخگویی به سؤالات پژوهش از روش تحقیق توصیفی - پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموختگان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش شهر شیراز طی ۵ سال ۸۲-۸۱ الی ۸۶-۸۵ بود که نمونه‌ای ۳۷۰ نفره (۱۷۰ دانش‌آموخته فنی و حرفه‌ای و ۲۰۰ دانش‌آموخته کار و دانش) با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی و با بهره‌گیری از جدول تعیین حجم نمونه کرسی و مورگان (به نقل از بولا، ۱۳۷۵) انتخاب شد. ابزار این پژوهش، پرسشنامه شاغلان مندرج در مشاوران بانک جهانی، هانتیک و دیگران (۱۳۷۳) با جرح و تعدیل بود که روایی آن از طریق نظرخواهی از متخصصان و تحلیل محتوا بدست آمد و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ برآورد شد. برای تحلیل داده‌های گردآوری شده نیز از تکنیک‌های آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی، نمودار فراوانی و درصدگیری) و آزمون‌های آمار استنباطی (χ^2 و کلموگروف اسمیرنوف) استفاده شد.

یافته‌ها

براساس سؤالات پژوهش، یافته‌ها به شرح زیر است:
میزان اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چقدر است؟

جدول (۱) میزان اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش

وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان					رشته تحصیلی
کل	سرباز	بیکار	دانشجو	شاغل	
۱۷۰	۷	۲۱	۱۲۱	۲۱	تعداد
%۱۰۰	%۴.۱۲	%۱۲.۳۵	%۷۱.۱۸	%۱۲.۳۵	درصد
۲۰۰	۵	۳۰	۱۵۶	۹	تعداد
%۱۰۰	%۲.۵	%۱۵	%۷۸	%۴.۵	درصد
۳۷۰	۱۲	۵۱	۲۷۷	۳۰	تعداد
%۱۰۰	%۳.۲۴	%۱۳.۷۸	%۷۴.۸۷	%۸.۱۱	درصد
فنی و حرفه‌ای					
$\chi^2=196.4$					<i>Sig(2-sided)=0.01</i>
<i>Df=3</i>					
کار و دانش					
$\chi^2=306.84$					<i>Sig(2-sided)=0.01</i>
<i>Df=3</i>					
کل					
$\chi^2=8.77$					<i>Sig(2-sided)= 0.03</i>
<i>Df=3</i>					

جدول (۱) نشان می‌دهد که از مجموع ۳۷۰ فارغ‌التحصیل نمونه پژوهش، فقط ۳۰ نفر یعنی ۸.۱۱ درصد شاغل شده‌اند و بخش ۷۴.۸۷ درصد آنها ادامه تحصیل داده‌اند. این وضعیت به تفکیک رشته شامل ۳۳.۳۵ درصد برای دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ۴.۵ درصد برای دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های کار و دانش است. همچنین نتیجه آزمون خسی دو نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش هم به تفکیک رشته و هم در کل معنی‌دار بوده و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها ادامه تحصیل داده‌اند. شرایط اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چیست؟ برای بررسی شرایط اشتغال فارغ‌التحصیلان از مؤلفه‌های «مدت زمان اشتغال به کار»، «نحوه پیدا کردن شغل»، «مؤسسه محل اشتغال»، «نوع استخدام» و «مدت زمان اشتغال» استفاده شد.

مدت زمان اشتغال به کار

جدول (۲) شرایط اشتغال دانش‌آموختگان: مدت زمان اشتغال به کار

مدت زمان اشتغال به کار			رشته تحصیلی
کل	فوق دیپلم	دیپلم	
۲۱	۴	۱۷	تعداد
۱۰۰٪	۱۹.۰۵٪	۸۰.۹۵٪	درصد
۹	۲	۷	تعداد
۱۰۰٪	۲۲.۲۲٪	۷۷.۷۸٪	درصد
۳۰	۶	۲۴	تعداد
۱۰۰٪	۲۰٪	۸۰٪	درصد
فنی و حرفه‌ای	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=2.25</i>		<i>Sig=0.01</i>
کار و دانش	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.41</i>		<i>Sig=0.01</i>
کل	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=2.68</i>		<i>Sig=0.01</i>

جدول (۲) نشان می‌دهد که مدت که مدرک تحصیلی ۸۰ درصد دانش‌آموختگان شاغل دیپلم و ۲۰ درصد فوق‌دیپلم است. این وضعیت به تفکیک رشته شامل ۸۰.۹۵ درصد دیپلم و ۱۹.۰۵ درصد فوق‌دیپلم برای دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و

۷۷.۷۸ درصد دیپلم و ۲۲.۲۲ درصد فوق‌دیپلم برای دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های کار و دانش است.

همچنین نتیجه‌آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح مدرک تحصیلی دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش هم به تفکیک رشته و هم در کل معنی‌دار بوده است و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها دیپلمه هستند.

نحوه پیدا کردن شغل

جدول (۳) شرایط اشتغال دانش‌آموختگان: نحوه پیدا کردن شغل

نحوه پیدا کردن شغل							
رشته تحصیلی	آگهی‌های استخدامی	معرفی دوستان	مراجعه مستقیم به کارگاه یا مؤسسه	ادارات و مراکز کاربایی	راه‌اندازی شغل شخصی	شغل پدری	کل
فنی و حرفه‌ای	تعداد ۳	۴	۴	۱	۷	۲	۲۱
درصد	٪۱۴.۲۹	٪۱۹.۰۵	٪۱۹.۰۵	٪۴.۷۶	٪۳۳.۳۳	٪۹.۵۲	٪۱۰۰
کار و دانش	تعداد ۲	۰	۰	۱	۵	۱	۹
درصد	٪۲۲.۲۲	٪۰	٪۰	٪۱۱.۱۱	٪۵۵.۵۶	٪۱۱.۱۱	٪۱۰۰
کل	تعداد ۵	۴	۴	۲	۱۲	۳	۳۰
درصد	٪۱۶.۶۷	٪۱۳.۳۳	٪۱۳.۳۳	٪۶.۶۷	٪۴۰	٪۱۰	٪۱۰۰
	<i>Sig=0.18</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.09</i>		فنی و حرفه‌ای			
	<i>Sig=0.21</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.06</i>		کار و دانش			
	<i>Sig=0.02</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.50</i>		کل			

جدول (۳) نشان می‌دهد که ۱۶.۶۷ درصد از دانش‌آموختگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش شغل خود را از طریق آگهی‌های استخدامی، ۱۳.۳۳ درصد از طریق معرفی دوستان، ۱۳.۳۳ درصد از طریق مراجعه مستقیم به کارگاه یا مؤسسه و ۶.۶۷ درصد از طریق ادارات و مراکز کاربایی به دست آورده‌اند، ۴۰ درصد شغل شخصی راه‌اندازی کرده‌اند و ۱۰ درصد در شغل پدری خود شاغل شده‌اند. همچنین نتیجه‌آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین

روش‌های پیدا کردن شغل دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در کل معنی‌دار بوده و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها شغلی شخصی (فردی) راه‌اندازی کرده‌اند. گرچه به تفکیک رشته‌ها، تفاوتی در نحوه پیدا کردن شغل وجود ندارد.

مؤسسه محل اشتغال

جدول (۴) شرایط اشتغال دانش‌آموختگان: مؤسسه محل اشتغال

مؤسسه محل اشتغال					رشته تحصیلی
کل	مشاغل	شرکت‌ها	ادارات، مؤسسات	مؤسسات یا شرکت‌های دولتی یا شرکت‌های خصوصی و مشاغل تعاونی فردی (شخصی)	
۲۱	۱۱	۲	۷	۱	تعداد
%۱۰۰	%۵۲.۳۸	%۹.۵۲	%۳۳.۳۳	%۴.۷۶	درصد
۹	۷	۰	۱	۱	تعداد
%۱۰۰	%۷۷.۷۸	%۰	%۱۱.۱۱	%۱۱.۱۱	درصد
۳۰	۱۸	۲	۸	۲	تعداد
%۱۰۰	%۶۰	%۶.۶۷	%۲۶.۶۷	%۶.۶۷	درصد
					کل
فنی و حرفه‌ای			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.60</i>		<i>Sig=0.01</i>
کار و دانش			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.40</i>		<i>Sig=0.03</i>
کل			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=2.09</i>		<i>Sig=0.01</i>

جدول (۴) نشان می‌دهد که ۶.۶۷ درصد از دانش‌آموختگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در مؤسسات یا شرکت‌های دولتی، ۲۶.۶۷ درصد در ادارات، مؤسسات یا شرکت‌های خصوصی، ۶.۶۷ درصد در شرکت‌ها و مشاغل تعاونی و ۶۰ درصد در مشاغل فردی (شخصی) شاغل شده‌اند.

همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین مؤسسه محل اشتغال دانش‌آموختگان شاغل هم به تفکیک و هم در کل معنی‌دار بوده است و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها در مشاغل فردی (شخصی) مشغول شده‌اند.

نوع استخدام

جدول (۵) شرایط اشتغال دانش‌آموختگان: نوع استخدام

رشته تحصیلی	نوع استخدام					
	رسمی	قراردادی	روزمزد	حق الزحمه‌ای	سایر	کل
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۰	۱۳	۵	۳	۲۱
	درصد	٪۰	٪۶۱.۹۰	٪۲۳.۸۱	٪۱۴.۲۹	٪۱۰۰
کار و دانش	تعداد	۱	۲	۵	۰	۹
	درصد	٪۱۱.۱۱	٪۲۲.۲۲	٪۵۵.۵۶	٪۰	٪۱۰۰
کل	تعداد	۱	۱۵	۱۰	۳	۳۰
	درصد	٪۳.۳۳	٪۵۰	٪۳۳.۳۳	٪۱۰	٪۱۰۰
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.62</i>				<i>Sig=0.01</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.07</i>				<i>Sig=0.20</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.50</i>				<i>Sig=0.02</i>

جدول (۵) نشان می‌دهد که ۳.۳۳ درصد از دانش‌آموختگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در مشاغل رسمی، ۵۰ درصد در مشاغل قراردادی، ۳۳.۳۳ درصد در مشاغل روزمزد، ۱۰ درصد در مشاغل حق‌الزحمه‌ای و ۳.۳۳ درصد در سایر مشاغل استخدام شده‌اند. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین نوع استخدام دانش‌آموختگان شاغل معنی‌دار بوده است و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها در مشاغل قراردادی مشغول شده‌اند.

مدت زمان اشتغال

جدول (۶) شرایط اشتغال دانش‌آموختگان: مدت زمان اشتغال

رشته تحصیلی	مدت زمان اشتغال				
	تمام وقت	موقتی	فصلی (فقط فصولی از سال)	کل	
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۱۶	۵	۲۱	
	درصد	٪۷۶.۱۹	٪۲۳.۸۱	٪۱۰۰	
کار و دانش	تعداد	۴	۳	۹	
	درصد	٪۴۴.۴۴	٪۳۳.۳۳	٪۲۲.۲۲	
کل	تعداد	۲۰	۸	۳۰	
	درصد	٪۶۶.۶۶	٪۲۶.۶۷	٪۱۰۰	
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=2.15</i>			<i>Sig=0.01</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=0.81</i>			<i>Sig=0.53</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=2.23</i>			<i>Sig=0.01</i>

جدول (۶) نشان می‌دهد که ۶۶.۶۷ درصد از دانش‌آموختگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، شغلی تمام‌وقت دارند، ۲۶.۶۷ درصد شغلی موقتی و ۶.۶۷ درصد شغلی فصلی. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین نوع استخدام دانش‌آموختگان شاغل معنی‌دار بوده و اکثر دانش‌آموختگان این آموزش‌ها در مشاغل تمام وقت مشغول شده‌اند.

میزان رضایت از شغل دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش چقدر است؟

جدول (۷) میزان رضایت از شغل دانش‌آموختگان

رشته تحصیلی	رضایت شغلی دانش‌آموختگان					
	اصلاً	خیلی کم	کم	زیاد	خیلی زیاد	
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۳	۵	۱۰	۳	۰
	درصد	٪۱۴.۲۹	٪۲۳.۸۱	٪۴۷.۶۲	٪۱۴.۲۹	٪۰
کار و دانش	تعداد	۱	۰	۵	۱	۲
	درصد	٪۱۱.۱۱	٪۰	٪۵۵.۵۶	٪۱۱.۱۱	٪۲۲.۲۲
کل	تعداد	۴	۵	۱۵	۴	۲
	درصد	٪۱۳.۳۳	٪۱۶.۶۷	٪۵۰	٪۱۳.۳۳	٪۶.۶۷
		Kolmogorov-Smirnov Z=1.28				Sig=0.07
		Kolmogorov-Smirnov Z=0.85				Sig=0.47
		Kolmogorov-Smirnov Z=1.44				Sig=0.03

براساس جدول ۷، ۱۳.۳۳ درصد از دانش‌آموختگان اصلاً رضایتی از شغل خود ندارد، رضایت شغلی ۱۶.۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد خیلی کم، رضایت شغلی ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد کم، رضایت شغلی ۱۳.۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد زیاد و رضایت شغلی ۶.۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد خیلی زیاد است. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح رضایت شغلی دانش‌آموختگان معنی‌دار بوده و اکثر دانش‌آموختگان شاغل رضایت کمی از شغل خود دارند.

تناسب شغل و رشته تحصیلی دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش فارغ‌التحصیلان شاغل چقدر است؟

جدول (۸) تناسب شغل و رشته تحصیلی دانش‌آموختگان

رشته تحصیلی	تناسب شغل و رشته تحصیلی دانش‌آموختگان					
	اصلاً	خیلی کم	کم	زیاد	کل	
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۱۱	۱	۴	۵	۲۱
	درصد	۵۲.۳۸٪	۴.۶۷٪	۱۹.۰۵٪	۲۳.۸۱٪	۱۰۰٪
کار و دانش	تعداد	۵	۳	۱	۰	۹
	درصد	۵۵.۵۶٪	۳۳.۳۳٪	۱۱.۱۱٪	۰٪	۱۰۰٪
کل	تعداد	۱۶	۴	۵	۵	۳۰
	درصد	۵۳.۳۳٪	۱۳.۳۳٪	۱۶.۶۷٪	۱۶.۶۷٪	۱۰۰٪
	<i>Sig=0.02</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.52</i>				فنی و حرفه‌ای
	<i>Sig=0.27</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1</i>				کار و دانش
	<i>Sig=0.01</i>	<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.78</i>				کل

براساس جدول (۸)، از نظر ۵۳.۳۳ درصد از دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، شغل آنها اصلاً تناسبی با رشته تحصیلی‌شان ندارد، تناسب بین شغل و رشته تحصیلی از نظر ۱۳.۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد خیلی کم، از نظر ۱۶.۶۷ درصد در حد کم و از نظر ۱۶.۶۷ درصد نیز در حد زیاد است. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح تناسب شغل و رشته تحصیلی دانش‌آموختگان معنی‌دار بوده است و تناسبی بین شغل و رشته تحصیلی اکثر دانش‌آموختگان وجود ندارد.

میزان درآمد افراد شاغل چقدر است؟

درآمد دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به تفکیک و در کل به شرح جدول (۹) است:

جدول (۹) میزان درآمد افراد شاغل

رشته تحصیلی	درآمد افراد شاغل				
	تا ۵۰.۰۰۰ تومان	۱۰۱.۰۰۰ تا ۱۵۰.۰۰۰ تومان	۱۵۱.۰۰۰ تا ۲۰۰.۰۰۰ تومان	۲۰۱.۰۰۰ تومان به بالا	کل
فنی و حرفه‌ای	تعداد: ۰ درصد: ۰	تعداد: ۷ درصد: ۳۳.۳۳٪	تعداد: ۴ درصد: ۱۹.۰۵٪	تعداد: ۱۰ درصد: ۴۷.۶۲٪	تعداد: ۲۱ درصد: ۱۰۰٪
کار و دانش	تعداد: ۱ درصد: ۱۱.۱۱٪	تعداد: ۲ درصد: ۲۲.۲۲٪	تعداد: ۱ درصد: ۱۱.۱۱٪	تعداد: ۵ درصد: ۵۵.۵۶٪	تعداد: ۹ درصد: ۱۰۰٪
کل	تعداد: ۱ درصد: ۳.۳۳٪	تعداد: ۹ درصد: ۳۰٪	تعداد: ۵ درصد: ۱۶.۶۷٪	تعداد: ۱۵ درصد: ۵۰٪	تعداد: ۳۰ درصد: ۱۰۰٪
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.09</i>		فنی و حرفه‌ای	<i>Sig=0.18</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.06</i>		کار و دانش	<i>Sig=0.21</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.65</i>		کل	<i>Sig=0.01</i>

براساس جدول (۹)، درآمد ۳.۳۳ درصد از دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش کمتر از ۵۰ هزار تومان است، درآمد ۳۰ درصد بین ۱۰۱ تا ۱۵۰ هزار تومان، درآمد ۱۶.۶۷ درصد بین ۱۵۱ تا ۲۰۰ هزار تومان و درآمد ۵۰ درصد، ۲۰۱ هزار تومان به بالا است. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح درآمد دانش‌آموختگان معنی‌دار بوده است و درآمد اکثر دانش‌آموختگان ۲۰۱ هزار تومان به بالاست.

پاسخگویی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به نیازهای شغلی افراد چقدر است؟

جدول (۱۰) پاسخگویی آموزش‌ها به نیازهای شغلی افراد

رشته تحصیلی	پاسخگویی آموزش‌ها به نیازهای شغلی افراد				
	اصلاً	خیلی کم	کم	زیاد	کل
فنی و حرفه‌ای	تعداد: ۶ درصد: ۲۸.۵۷٪	تعداد: ۵ درصد: ۲۳.۸۱٪	تعداد: ۸ درصد: ۳۸.۱۰٪	تعداد: ۲ درصد: ۹.۵۲٪	تعداد: ۲۱ درصد: ۱۰۰٪
کار و دانش	تعداد: ۳ درصد: ۳۳.۳۳٪	تعداد: ۱ درصد: ۱۱.۱۱٪	تعداد: ۴ درصد: ۴۴.۴۴٪	تعداد: ۱ درصد: ۱۱.۱۱٪	تعداد: ۹ درصد: ۱۰۰٪
کل	تعداد: ۹ درصد: ۳۰٪	تعداد: ۶ درصد: ۲۰٪	تعداد: ۱۲ درصد: ۴۰٪	تعداد: ۳ درصد: ۱۰٪	تعداد: ۳۰ درصد: ۱۰۰٪
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.67</i>		فنی و حرفه‌ای	<i>Sig=0.13</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=0.84</i>		کار و دانش	<i>Sig=0.48</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.39</i>		کل	<i>Sig=0.04</i>

جدول (۱۰) نشان می‌دهد که از نظر ۳۰ درصد از دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، این آموزش‌ها اصلاً پاسخگوی نیازهای شغلی آنها نیست، پاسخگویی این آموزش‌ها به نیازهای شغلی افراد از نظر ۲۰ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد خیلی کم، از نظر ۴۰ درصد در حد کم و از نظر ۱۰ درصد نیز در حد زیاد است. همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح پاسخگویی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به نیازهای شغلی افراد معنی‌دار بوده است و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در حد کم به نیازهای شغلی افراد پاسخگو هستند.

کاربرد مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش توسط دانش‌آموختگان در شغل خود چقدر است؟

جدول (۱۱) کاربرد مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها در شغل خود

رشته تحصیلی	کاربرد مهارت‌های آموخته‌شده در شغل					
	اصلاً	خیلی کم	کم	زیاد	کل	
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۹	۵	۴	۳	۲۱
	درصد	۴۲.۸۶ درصد	۲۳.۸۱ درصد	۱۹.۰۵ درصد	۱۴.۲۹ درصد	۱۰۰ درصد
کار و دانش	تعداد	۳	۱	۴	۱	۹
	درصد	۳۳.۳۳ درصد	۱۱.۱۱ درصد	۴۴.۴۴ درصد	۱۱.۱۱ درصد	۱۰۰ درصد
کل	تعداد	۱۲	۶	۸	۴	۳۰
	درصد	۴۰ درصد	۲۰ درصد	۲۶.۶۷ درصد	۱۳.۳۳ درصد	۱۰۰ درصد
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.44</i>				<i>Sig=0.03</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=0.83</i>				<i>Sig=0.50</i>
		<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.35</i>				<i>Sig=0.05</i>

جدول (۱۱) نشان می‌دهد که از نظر ۴۰ درصد از دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، مهارت‌های آموخته‌شده از این آموزش‌ها اصلاً کاربردی در شغل ندارند، از نظر ۲۰ درصد کاربردی در حد خیلی کم، از نظر ۲۶.۶۷ درصد کاربردی در حد کم و از نظر ۱۳.۳۳ درصد نیز کاربردی در حد زیاد دارد. همچنین

نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح کاربرد مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها در شغل خود معنی‌دار بوده و مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش کاربردی از سوی دانش‌آموختگان در شغل خود ندارد.

مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان برای انجام وظایف شغلی افراد تا چه حد کافی بوده است؟

جدول (۱۲) کفایت مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان برای انجام وظایف شغلی

رشته تحصیلی	کفایت مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان				
	اصلاً	خیلی کم	کم	زیاد	کل
فنی و حرفه‌ای	تعداد	۹	۱	۱۰	۲۱
	درصد	۴۲.۸۶٪	۴.۷۶٪	۴۷.۶۲٪	۱۰۰٪
کار و دانش	تعداد	۳	۲	۴	۹
	درصد	۳۳.۳۳٪	۲۲.۲۲٪	۴۴.۴۴٪	۱۰۰٪
کل	تعداد	۱۲	۳	۱۴	۳۰
	درصد	۴۰٪	۱۰٪	۴۶.۶۷٪	۱۰۰٪
			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.09</i>	فنی و حرفه‌ای	<i>Sig=0.18</i>
			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.06</i>	کار و دانش	<i>Sig=0.21</i>
			<i>Kolmogorov-Smirnov Z=1.67</i>	کل	<i>Sig=0.01</i>

جدول (۱۲) نشان می‌دهد که از نظر ۴۰ درصد از دانش‌آموختگان شاغل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها برای انجام وظایف شغلی اصلاً کافی نیستند، از نظر ۱۰ درصد در حد خیلی کم، از نظر ۴۶.۶۷ درصد در حد کم و از نظر ۳۳.۳۳ درصد نیز در حد زیاد کفایت دارند.

همچنین نتیجه آزمون کلموگروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که تفاوت بین سطوح کفایت مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها برای انجام وظایف شغلی معنی‌دار بوده و مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش برای انجام وظایف شغلی اصلاً کافی نیستند.

نتیجه‌گیری

ظهور شاکله انقلاب صنعتی در قرن نوزدهم و تغییر نظام‌های تولیدی از کشاورزی به صنعتی سبب شد تا نیروی انسانی ارزش و اهمیت مضاعفی پیدا کند و آموزش نیروی انسانی در درجه اول اهمیت قرار گیرد. چنین امری سبب رواج آموزش‌های رسمی به طور اعم و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به طور اخص شد. آموزش‌هایی که در شرایط فعلی در کشور ایران به دو شکل رسمی و غیررسمی و با دو گرایش فنی و حرفه‌ای و کار و دانش هر ساله دانش‌آموزان و یادگیرندگان زیادی را جذب، آموزش و روانه جامعه می‌کنند. اما خود با چالش‌ها و کاستی‌های مختلفی رو به رو هستند. کاستی و چالش‌هایی چون عدم گرایش دانش‌آموزان به رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، نارسایی‌های کمی، گسترش آموزش‌ها براساس امکانات مالی، انسانی و کالبدی موجود و نه براساس نیازهای فعلی و آتی بازار کار ملی و محلی، عدم هماهنگی بین نیازهای جامعه و این آموزش‌ها، کیفیت پایین این آموزش‌ها، کیفیت پایین ورودی‌های این آموزش‌ها، توجه به مطالب قالبی و محفوظات ذهنی شاگردان به عنوان مبنای قضاوت و ارزیابی، عدم کاربردی بودن آموزش‌ها و در نتیجه نیاز به آموزش‌های مجدد و مناسب و بازآموزی شاگردان متناسب با شرایط و محیط کاری، عدم تفاوت کیفی و قابل ملاحظه بین فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای و کاردانش و دیپلمه‌های متوسطه نظری از نظر سطح تحصیلات، شرایط و ویژگی‌های کاری، توانایی‌های فردی و شرایط استخدام (نفیسی، ۱۳۷۸؛ شریعت‌زاده، ۱۳۸۵؛ نویدی، ۱۳۸۲؛ ندیمی و بروج، ۱۳۷۷).

یکی از چالش‌ها و کاستی‌های اساسی آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، نامناسب بودن جایگاه اشتغال دانش‌آموختگان این آموزش‌ها است. بنابراین این پژوهش به بررسی و تبیین جایگاه اشتغال دانش‌آموختگان مهارتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در شهر شیراز پرداخته و نتایج آن نشان می‌دهد که فقط ۸.۱۱ درصد از دانش‌آموختگان شاغل‌ند، اکثر شاغلان دارای مدرک دیپلم هستند، در مشاغل فردی (شخصی)، به صورت قراردادی و تمام وقت مشغول شده‌اند. اکثر دانش‌آموختگان رضایت شغلی کمی دارند، تناسبی بین شغل و رشته تحصیلی اکثر دانش‌آموختگان وجود ندارد، درآمد اکثر دانش‌آموختگان ۲۰۱ هزار تومان به بالاست،

آموزش‌ها در حد کم به نیازهای شغلی افراد پاسخگو بوده، مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها کاربردی توسط دانش‌آموختگان در شغل خود نداده و مهارت‌های آموخته‌شده در هنرستان‌ها برای انجام وظایف شغلی اصلاً کافی نیستند.

بررسی و مقایسه نتایج این پژوهش با پژوهش‌های قبلی نشانگر همسویی یافته‌ها با پیشینه پژوهشی است. به نحوی که پایین بودن نرخ اشتغال دانش‌آموختگان با یافته‌های امیری (۱۳۸۳) مبنی بر نرخ اشتغال ۳۲ درصدی، اکرامی (۱۳۸۰) مبنی بر اشتغال ۲۱.۲ درصدی، شعبانلو (۱۳۷۷) مبنی بر نرخ اشتغال ۱۶.۹۶ درصدی، حسن‌پور (۱۳۸۰) مبنی بر اشتغال ۱۶/۲ درصدی، نیکخواه (۱۳۸۲) مبنی بر نرخ اشتغال ۲۴/۸ دانش‌آموختگان همخوانی دارد ولی به یافته مارسل (۲۰۰۰) مبنی بر اشتغال دو سوم از فارغ‌التحصیلان آموزش‌های حرفه‌ای یک سال پس از اتمام تحصیل در تضاد است. قراردادی بودن اکثر شاغلان با نتیجه حسن‌پور (۱۳۸۰) که خاطر نشان می‌سازد ۴۴/۴ درصد از شاغلان قراردادی هستند، همخوانی دارد. اشتغال در مشاغل شخصی با نتیجه امیری (۱۳۸۳) که عنوان می‌کند ۳۲/۵۶ درصد از دانش‌آموختگان از طریق خود اشتغالی شاغل شده‌اند مشابهت دارد، رضایت شغلی پایین دانش‌آموختگان شاغل با یافته اکرامی (۱۳۸۰) که میزان رضایت از شغل و رضایت از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را پایین و کم عنوان می‌کند، مشابهت دارد، عدم ارتباط رشته تحصیلی و شغل با یافته لریستانی (۱۳۸۱) مبنی بر اینکه ۵۴/۳ درصد فارغ‌التحصیلان در مشاغل غیرمرتبط مشغول هستند، نتیجه میرهادی (۱۳۸۰) مبنی بر اینکه ارتباطی بین آموزش‌های فنی دریافت شده و نوع شغل فارغ‌التحصیلان وجود ندارد و یافته فرشاد (۱۳۷۴) مبنی بر اینکه حدود ۵۵ درصد فارغ‌التحصیلان رشته‌های فنی و حرفه‌ای در مشاغل غیرمرتبط با رشته تحصیلی خود اشتغال دارند، همسو است، ولی به یافته هاردی^۱ (۲۰۰۰) مبنی بر تناسب شغل و رشته تحصیلی ۶۰ درصد از دانش‌آموختگان مکانیک و ۱۰۰ درصد فارغ‌التحصیلان منشی‌گری، یافته کارمل و نگوین (۲۰۰۴) مبنی بر وجود ارتباطی قوی بین سطح تحصیلات و درآمد و عایدات افراد از بازار کار در تضاد است.

1. Hardy, Marcelle

متناسب با یافته‌های این پژوهش و تأیید یافته‌ها براساس پیشینه پژوهشی داخلی می‌توان گفت که ارتباط چندانی بین تحصیل در آموزش‌های رسمی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش و اشتغال در شرایط فعلی وجود ندارد و با این روند، آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در نظام آموزش متوسطه کشور، جز اتلاف هزینه‌های مالی، سرمایه انسانی آموزش و پرورش و کشور و اتلاف زمانی و هزینه فرصت از دست رفته هنرجویان، نتیجه دیگری دربر نخواهد داشت. ضمن آن که کارآیی بیرونی آموزش (که اشتغال فارغ‌التحصیلان یکی از مؤلفه‌های اساسی آن است)، تا حد زیادی نشانگر کارآیی درونی آن است. بنابراین، به نظر می‌رسد که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش از نظر کارآیی درونی نیز وضعیت مناسبی نداشته باشند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که اولاً، رویکرد این آموزش‌ها براساس شرایط، منابع و موانع کشور تعیین شود. مرور ادبیات و تاریخچه آموزش فنی و حرفه‌ای نشان می‌دهد که در سطح بین‌المللی سه نوع رویکرد عمده بر آموزش فنی و حرفه‌ای شامل رویکرد آماده‌سازی دانش‌آموزان برای یک شغل خاص، رویکرد آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زمینه‌های عام شغلی و رویکرد کل‌نگر و تلفیقی در فرایند یاددهی و یادگیری حاکم بوده است (روچوسکی^۱، ۲۰۰۲، گرای^۲، ۱۹۹۹، مرکز ملی استرالیا برای پژوهش در زمینه آموزش حرفه‌ای^۳، ۱۹۹۳). بنابراین نیاز است با مطالعه و بررسی‌های علمی دقیق، رویکرد مناسب کشور انتخاب شود و ثانیاً، در طراحی و تدوین، اجرا و ارزشیابی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، از رویکرد منطقه‌محوری استفاده شود. برنامه‌ریزی درسی می‌تواند به سه شکل الف) کاملاً متمرکز در وزارت آموزش و پرورش، ب) منطقه‌محور و در اداره کل‌های استانی و ج) مدرسه‌محور انجام گیرد. برنامه‌ریزی درسی منطقه‌محور که در حد بالای آن استان از قدرت تدوین و تولید برنامه درسی برخوردار است، نظامی است که در آن، منطقه درباره اینکه برنامه درسی چه باید باشد، چگونه باید اجرا شود و چگونه باید ارزشیابی شود تصمیم می‌گیرد

1. Rojewski

2. Gray

3. National Centre for Vocational Education Research (NCVER)

(مهرمحمدی، ۱۳۸۷). آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش به دلیل متکی بودن بر مختصات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مناطق مختلف و آماده کردن افراد برای اشتغال در این مختصات نمی‌توانند از برنامه‌های درسی متمرکز که برای تمامی دانش‌آموزان در موقعیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مختلف یکسان هستند، بر رویکرد «آموزش به بازارکار» مبتنی‌اند و کمترین توجهی به تنوع جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و ... ندارند، تبعیت کنند. بلکه باید مبتنی بر شرایط منطقه‌ای باشند، تا هم براساس نیازهای بازار کار تدوین و اجراء و ارزشیابی شوند، هم بازار کار در فرایند برنامه‌ریزی درسی آنها مشارکت کند و هم دورنمای اشتغال فارغ‌التحصیلان به دلیل مشارکت بازارکار و بخش خصوصی روشن باشد. بنابراین طراحی، تدوین، اجراء و ارزشیابی آموزشی‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش منطقه‌محور می‌تواند جایگزین مناسبی برای سیستم متمرکز آموزشی باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود برای بهبود و ارتقاء این آموزش‌ها در ابعاد مختلف، در زمینه‌های مبانی، رویکردها، روش‌های آموزش و ارزشیابی آموزشی‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش، تجربیات کشورهای موفق و ناموفق در این زمینه و علل و راهکارهای بهبود شرایط موجود پژوهش‌های متعددی طراحی و به اجراء درآید.

منابع

- اکرامی، ح. (۱۳۸۰). بررسی میزان کارآیی بیرون‌بهرستان‌های فنی و حرفه‌ای و دبیرستانهای کارودانش در استان گلستان، گلستان، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.
- امیری، م. (۱۳۸۳). بررسی وضعیت اشتغال آموزش‌دیدگان سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و برآورد الگوی عوامل مؤثر بر آن (بررسی میدانی شهر تهران)، تهران، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
- باقری، خ. (۱۳۸۰). اخلاق و تربیت فنی و حرفه‌ای، چکیده مقالات منتخب جایگاه و چشم‌انداز در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، همایش سالانه انجمن ایرانی تعلیم و تربیت، ارومیه، ۷ و ۸ شهریور.
- باقری‌چرخ، ب. (۱۳۸۲). بررسی کارآیی درونی و بیرونی شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کارودانش در استان آذربایجان شرقی، آذربایجان شرقی، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.
- بولا، ا.چ. اس. (۱۳۷۳). ارزشیابی طرح‌ها و برنامه‌های آموزشی برای توسعه، ترجمه خ. ایلی، تهران: موسسه بین‌المللی روش‌های آموزش بزرگسالان، مرکز انتشارات.
- حسن‌پور، ح. (۱۳۸۰). بررسی جایگاه دانش‌آموختگان کارودانش و فنی و حرفه‌ای در استان اردبیل، اردبیل، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.
- دبیرخانه شورای عالی هماهنگی فنی و حرفه‌ای (۱۳۶۸). فرهنگ اصطلاحات فنی و حرفه‌ای، ترجمه از منابع یونسکو، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- دومین کنگره جهانی آموزش فنی و حرفه‌ای، سئول (۱۹۹۹). آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در قرن بیست‌ویکم، ترجمه نفیسی. عبدالحسین، تهران، پژوهشکده تعلم و تربیت.
- شریعت‌زاده، م. (۱۳۸۵). طراحی الگوی انطباق و سازگاری رشته‌ای کارودانش با نیازهای بازارکار در شهر تهران، سازمان آموزش و پرورش استان تهران، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.

شعبانلو، ک. (۱۳۷۷). تحقیق پیرامون کارآیی بیرونی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نظام جدید آموزش متوسطه، مثال موردی آذربایجان غربی، آذربایجان غربی، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.

عبدالغنی‌زاده، م. (۱۳۷۴). اندازه‌گیری کارآیی درونی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، اصفهان، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.

فرشاد، م. (۱۳۷۴). بررسی رابطه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با اشتغال، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت.

کاردان، ع. (۱۳۸۲). جنبه‌های تربیتی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، چکیده مقالات منتخب جایگاه و چشم انداز در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، همایش سالانه انجمن ایرانی تعلیم و تربیت، ارومیه، ۸ و ۷ شهریور.

کلیات نظام جدید آموزش و پرورش. (۱۳۷۳). تهران، وزارت آموزش و پرورش، دفتر آموزش عمومی.

لرستانی، ا. (۱۳۸۱). بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان کاردانش استان کرمانشاه، کرمانشاه، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.

مشاوران بانک جهانی، هانتیک و دیگران (۱۳۷۳). ارزیابی نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای (راهنمای عمل)، ترجمه ف. مشایخ. تهران: اداره کل آموزش‌های ضمن خدمت.

ملکی، ح. (۱۳۷۹). مبانی برنامه ریزی درسی آموزش متوسطه. تهران: سمت.

مهرمحمدی، م. (۱۳۸۷). برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها. تهران: سمت.
میرهادی، س. م. (۱۳۸۰). بررسی میزان اشتغال فارغ‌التحصیلان مهارتی کاردانش در مشاغل مرتبط در استان اصفهان در سال ۱۳۷۹، اصفهان، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش.

ندیمی، م. ت. و بروج، م. ح. (۱۳۷۱). آموزش و پرورش ابتدایی. راهنمایی و متوسطه، تهران: مرداد.

نفیسی، ع. (۱۳۷۸). بررسی نارسایی‌های ارتباط نظام آموزش و پرورش و بازارکار و

ارائه راه‌حل‌های اصلاحی، تهران: مدرسه.

نویدی، ا. (۱۳۸۲). *راهنمای عملی ارزشیابی برنامه آموزش فنی و حرفه‌ای*، تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.

نیکخـ____واه، م. (۱۳۸۲). *بررسی کارآیند رونیویرونیش_____اخه فنی و حرفه ای آموزش متوسطه شهرستان شهرکرد طی سال‌های ۱۰-۱۳۷۵*، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

Australian Council of Social Service (2007). The role of further education and training in welfare to work policies, paper 146, ACOSS, Sydney.

Gray, K. (1999). High school vocational education: Facing an uncertain future. In A. J. Paulter, Jr. (Ed.), *Workforce education: Issues for the new century* (pp. 159–169). Ann Arbor, MI: Prakken.

Hardy, M. (2000). *From vocational education and training to work: Representations from two occupational areas*, Canada, Université du Québec à Montréal.

Henry, J. (2004). Working and learning in vocational education and training in the knowledge era, Australian National Training Authority.

Karmel, T., & Nguyen, N. (2007). *The value of completing a vocational education and training qualification*, NCVET, Adelaide.

Karmel, T., Mark, K., & Nguyen, N. (2009). Welfare to Work: Does Vocational Education and Training Make a Difference? Occasional Paper, *National Centre for Vocational Education Research*.

National Center for Research in Vocational Education (NCRVE) (1993). The changing role of vocational-technical education in the United States. Center Work 4.2. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 355-457).

Rojewski, J. W. (2002). Preparing the workforce of tomorrow: A conceptual framework for career and technical education. National Dissemination Center for Career and Technical Education, The Ohio State University, Arizona.

UNESCO. (2012). Transforming technical and vocational education and training building skills for work and life, Main Working Document, UNESCO, Shanghai, People's Republic of China, 13-16 May 2012.